

Signaleren en melden in 2023

De pvp heeft niet alleen de wettelijke taak om advies en bijstand te geven aan individuele cliënten, maar ook om melding te doen bij IGJ (Inspectie voor Gezondheidszorg en Jeugd). De pvp zal een melding doen als sprake is van een tekortkoming in de structuur of uitvoering van de zorg die afbreuk doet aan de rechten van cliënten.

Als de pvp vermoedt dat er sprake is van zo'n tekortkoming, dan start hij een meldingsonderzoek. Tijdens de onderzoeksfase kan blijken dat er geen sprake is van een tekortkoming of dat een geconstateerde tekortkoming alsnog wordt weggenomen. Als na de onderzoeksfase echter nog steeds sprake is van een tekortkoming, zal de pvp deze tekortkoming melden aan IGJ. Het is vervolgens aan IGJ om erop toe te zien dat een tekortkoming wordt weggenomen.

De behandeling van een melding van de pvp door de IGJ neemt soms veel tijd in beslag. De inhoudelijke reactie van de IGJ is voor zowel de betreffende instelling als de pvp van belang.

In 2023 startten pvp'en in totaal 96 meldingsonderzoeken. Onderwerpen van onderzoek waren bijvoorbeeld de beëindiging van verplichte zorg, de huisregels en de klachtenprocedure. Op grond van meldingsonderzoeken (waarvan sommige al vóór 2023 werden gestart) werden in 2023 uiteindelijk zeven meldingen bij IGJ gedaan. Dat zijn vijf meldingen meer dan in 2022. Op zes van die zeven meldingen reageerde IGJ nog in 2023 met een standpunt.

De zeven meldingen zagen op de volgende zes thema's:

1. Schriftelijke mededeling bij interne overplaatsing (artikel 8:16 Wvvgz, 2 keer)
2. Beslistermijnen klachtencommissie (artikel 10:5 Wvvgz)
3. De mogelijkheid om bezwaar te organiseren tegen verplichte zorg (art. 8:9 Wvvgz)
4. Geen registratie als Wvvgz-accommodatie en beperkende maatregelen in huis- en beleidsregels
5. Huisregels met algeheel rookverbod en sancties op niet-naleving (art. 8:15 Wvvgz)
6. Vrijheidsbeperkingen bij vrijwillig opgenomen forensische cliënten (art. 8:9, 8:14, 8:15 en 9:9 Wvvgz)

Ad 1. Schriftelijke mededeling bij interne overplaatsing (art. 8:16 Wvvgz)

Binnen een ggz-instelling krijgen patiënten die worden overgeplaatst en daarmee een andere zorgverantwoordelijke krijgen, geen schriftelijke en gemotiveerde beslissing van de geneesheer-directeur als de overplaatsing intern is en de cliënt zich niet tegen de overplaatsing verzet. De pvp'en werkzaam bij deze instelling doen gezamenlijk een melding bij IGJ. In hun melding stellen zij zich op het standpunt dat deze gang van zaken in strijd is met artikel 8:16 Wvvgz en afbreuk doet aan de rechtspositie van de cliënt. Zij verwijzen daarbij ook naar het arrest van de Hoge Raad d.d. 13 mei 2022 (ECLI:NL:HR:2022:689) waarin de Raad bevestigde dat ook als betrokkene op zichzelf geen bezwaar heeft tegen wisseling van zorgverantwoordelijke, aan de vereisten van art. 8:16 Wvvgz moet worden voldaan.

De bestuurder zegt desgevraagd alleen naar de letter van de wet te handelen bij een overplaatsing naar een andere zorgaanbieder en als de cliënt zich tegen een overplaatsing verzet. Als dat beide niet het geval is, hanteert de instelling een andere werkwijze, die naar haar zeggen naar de geest van de wet is. De cliënt krijgt **altijd** mondelinge informatie over de wisseling van zorgverantwoordelijke en over de klachtwaardigheid van de overplaatsingsbeslissing. Met deze werkwijze wil de instelling nodeloze administratieve lasten beperken.

IGJ zegt in haar standpunt op de melding begrip te kunnen opbrengen voor de overwegingen van de instelling, maar concludeert dat de instelling met de aangepaste werkwijze niet de geldende normen naleeft. Ook uit genoemde uitspraak van de Hoge Raad blijkt dat afwijking van artikel 8:16 Wvvgz niet mogelijk is. Zij geeft de instelling in overweging de gewenste aanpassing in werkwijze in te brengen bij het ministerie van VWS in het kader van de evaluatie van de Wvvgz. Het is aan de wetgever om een afweging te maken tussen de verschillende belangen en zo nodig de wet aan te passen. Dat is niet aan de instelling en ook niet aan IGJ, aldus het IGJ-standpunt.

Een vergelijkbare melding is gedaan door de pvp van een andere instelling, maar in 2023 werd daar nog geen reactie van IGJ op ontvangen.

Ad 2. Beslistermijnen klachtencommissie

Een ggz-instelling erkent dat de klachtencommissie de wettelijke beslistermijnen stelselmatig overschrijdt. De klachtencommissie kondigt aan maatregelen te nemen, zodat grotendeels voldaan zal worden aan de wettelijke beslistermijn en bij uitzonderingen daarover tijdig zal worden gecommuniceerd. De raad van bestuur geeft aan in samenwerking met de geneesheren-directeur de klachtencommissie actief te zullen bevragen op de te ondernemen acties en blijvend geïnformeerd te willen worden over het behalen van de wettelijke beslistermijn van een klacht. De pvp doet een melding bij IGJ omdat niet duidelijk is welke maatregelen genomen zullen worden en binnen welke termijn.

Omdat de instelling intussen een memo heeft vastgesteld waarin staat hoe met de beslistermijnen wordt omgegaan, oordeelt de inspectie dat de instelling zich voldoende heeft ingespannen. Het contact tussen de klachtencommissie en de pvp is bovendien laagdrempelig. De klachtencommissie kan ook snel schakelen met de geneesheren-directeur of de raad van bestuur. Daarmee is volgens de inspectie voldoende zekerheid dat klachten tijdig en zorgvuldig worden behandeld. Omdat de werkwijze nog maar net is ingevoerd, raadt de inspectie alle belanghebbenden wel aan, af te spreken hoe ze de werkwijze gaan evalueren.

Ad 3. Organiseren van bezwaar tegen verplichte zorg

Een pvp doet melding bij IGJ omdat de instelling waar zij werkzaam is, cliënten niet de mogelijkheid geeft om bezwaar te organiseren tegen het voornemen om verplichte zorg toe te passen. IGJ stelt zich op het standpunt dat de cliënt of diens vertegenwoordiger niet de gelegenheid hoeft te worden geboden om de aanzegging van verplichte zorg (het zogenoemde 8:9-besluit) te laten schorsen nog voordat deze wordt uitgevoerd. Maar: als cliënt of vertegenwoordiger een klacht indient bij de klachtencommissie, dan heeft die commissie wel de bevoegdheid om het besluit waar de klacht zich tegen richt, te schorsen (art. 10:5 lid 1 Wvvgz). Juist om die reden is het zo van belang dat zo'n besluit zo snel mogelijk wordt uitgereikt. Het hangt van de omstandigheden van het geval af, welke termijn aanvaardbaar is.

Ad 4. Geen registratie als Wvvgz-accommodatie en beperkende maatregelen in huis- en beleidsregels

In een ggz-instelling is niet duidelijk of een afdeling verslavingszorg geregistreerd is als Wvvgz-accommodatie, waardoor niet duidelijk is welke rechtspositie de daar verblijvende cliënten hebben. Ook zijn algemeen geldende vrijheidsbeperkingen en veiligheidsmaatregelen opgenomen in huis- en beleidsregels, terwijl deze thuishoren in individuele behandel- en zorgplannen. De pvp doet melding bij IGJ want dit creëert een grijs gebied tussen vrijwillige zorg en dwang en tast de rechtspositie van de cliënt aan.

IGJ stelt in reactie op de melding dat de instelling voldaan heeft aan de wettelijke plicht om zich in het locatieregister te registreren. Het is niet aan IGJ om te bepalen of deze registratie correct is. Wel concludeert zij dat de instelling in strijd met de Wvvgz handelt door beperkende of veiligheidsmaatregelen op te nemen in de huisregels, het verlofbeleid en in de 'overeenkomst klinisch verblijf'.

Ad 5. Algeheel rookverbod met sancties op niet-naleving (art. 8:15 Wvvgz)

In een verslavingskliniek is een algeheel rookverbod in de huisregels opgenomen, inclusief sancties op overtreding, zoals het verminderen van eerder opgebouwde vrijheden, het vernietigen van rookwaar en – bij vrijwillig opgenomen cliënten – eenzijdige beëindiging van de behandelingsovereenkomst.

In reactie op de melding van de pvp dat dit onder meer in strijd is met art. 8:15 Wvvgz, stelt IGJ allereerst dat het doorvoeren van een algeheel rookverbod niet op een wettelijke verplichting berust. De Tabaks- en rookwarenwet en het Tabaks- en rookwarenbesluit laten ruimte voor het maken van uitzonderingen. IGJ verwijst naar een memo van de Nederlandse ggz^[1], waarin ook staat dat de 'eigen kamer' van de cliënt kan worden aangemerkt als een 'ruimte waarin geen inbreuk mag worden gemaakt op de persoonlijke levenssfeer'. Dit is echter, aldus IGJ, geen dwingend recht en het is daarom niet aan IGJ om te bepalen of de 'eigen kamer' als zodanig kan worden gekwalificeerd. IGJ stelt vast dat een algeheel rookverbod voor bepaalde cliënt(groep)en een verregaande inbreuk op hun rechten en vrijheden betekent, zoals het recht op eerbiediging van de persoonlijke levenssfeer (art. 8 EVRM en art. 10 Grondwet) en het zelfbeschikkingsrecht (art. 11 Grondwet) en dat zo'n inbreuk dus redelijk en proportioneel moet zijn. Dat vloeit ook voort uit de plicht tot het aanbieden van goede zorg als bedoeld in art. 2 lid 2 sub c Wkkgz. In dit

geval is deze belangenafweging mogelijk niet voldoende gemaakt en wordt een strikter beleid gevoerd dan op grond van de wet verplicht is. Wel kunnen met vrijwillig opgenomen cliënten individuele afspraken over niet-roken worden gemaakt. Sancties zijn echter niet toegestaan. Die zijn in strijd met:

a. art. 8:15 lid 1 Wvvgz (de eisen waaraan huisregels moeten voldoen);

b. de KNMG richtlijn 'Niet aangaan of beëindiging van de geneeskundige behandelingsovereenkomst'; en

c. art. 7:460 BW (eenzijdige beëindiging van de behandelovereenkomst).

Los van de huisregels mag een onvrijwillig opgenomen cliënt het roken alleen worden verboden als sprake is van een (aanzienlijk) risico op ernstig nadeel en als aan de overige eisen voor het toepassen van verplichte zorg is voldaan, aldus IGJ. De betreffende instelling krijgt 3 maanden de tijd om aanpassingen te realiseren. De sancties moeten per direct uit de huisregels worden verwijderd.

Ad 6. Vrijheidsbeperkingen bij vrijwillige forensische cliënten (art. 8:9, 8:14, 8:15 en 9:9 Wvvgz)

Patiënten van een verslavingskliniek melden zich bij de pvp met een klacht over vrijheidsbeperkingen. Nadat zij een schriftelijke waarschuwing kregen, werden goederen ingenomen of hun bezoek beperkt. De patiënten verblijven vrijwillig in de kliniek maar hebben een strafrechtelijk kader. Aan hen is vooraf geen schriftelijke beslissing uitgereikt en zij zijn ook niet gewezen op de klachtmogelijkheden en de mogelijkheid van ondersteuning van de pvp. De pvp doet melding en IGJ concludeert dat de gewraakte werkwijze in strijd is met art. 8:9 lid 3 en 8:14 lid 4 Wvvgz. IGJ acht aanpassing van relevante protocollen en daaraan gekoppeld een implementatieplan een passende verbeteractie. Ook verwacht IGJ dat deskundigheidsbevordering op het gebied van de Wvvgz een prominente plek heeft binnen bij- en nascholingstrajecten.

^[1] Zie *Rookvrije ggz en het juridisch kader* (denederlandseggz.nl).